

Dorota Samsonowicz-Kaczmarek

Uczę się greki

Nowego Testamentu

2

OJCZE NASZ

Uczę się greki

Nowego Testamentu

*Moim synom
Adamowi i Michałowi*

Dorota Samsonowicz-Kaczmarek

OJCZE NASZ

Uczę się greki

Nowego Testamentu

tom 2

Warszawa 2022

Copyright © 2019 by Dorota Samsonowicz-Kaczmarek
© 2022 Wydanie drugie

Recenzent naukowy:
prof. dr hab. Joanna Sowa (UŁ)

Konsultacje merytoryczne:
mgr Małgorzata Mielczarska UW

Korekta języka polskiego: mgr Elżbieta Baczewska

Skład i łamanie: Małgorzata Babińska
Projekt okładki: Tadeusz Kazubek
Rysunki: Mateusz Kitka

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Każda reprodukcja lub adaptacja całości, bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, nagrań fonograficznych itd.), wymaga pisemnej zgody Autora

ISBN 978-83-946338-8-2

SPIS TREŚCI		STRONA
	Skróty nazw ksiąg Nowego Testamentu	10
	Skróty zastosowane w podręczniku	11
	Wykaz nazw łacińskich i ich znaczenie	12
	Bibliografia	17
CZĘŚĆ CZWARTA		
LEKCJA	TEMAT	
22	Εικοστὸν δεύτερον μάθημα Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony. <i>Łk 14, 11</i> - stopniowanie przymiotników - stopniowanie przysłówków - rzeczowniki deklinacji III τό ἔτος - odmiana liczebników 1-4 - składnia genetivus comparationis	21
23	Εικοστὸν τρίτον μάθημα ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρπὸς δώδεκα. Na środku ulicy jego i na obu brzegach rzeki drzewo żywota rodzące dwanaście razy. <i>Ap 22, 2</i> - czasowniki koniugacji II τίθημι, ἵημι, δίδωμι, ἵστημι - indicativus praesentis activi / medii et passivi - infinitivus praesentis activi / medii et passivi - participium praesentis activi / medii et passivi - znaczenia przyimków	33

24	Εικοστὸν τέταρτον μάθημα. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Co tedy Bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. <i>Mt 19, 6</i> - rzeczowniki deklinacji III ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή - czasownik δίδωμι - indicativus futuri activi - infinitivus futuri activi / medii	43
25	Εικοστὸν πέμπτον μάθημα Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. A więc wszystko cobyście chcieli, aby wam ludzie czynili, to i wy im czyńcie. <i>Mt 7, 12</i> - czasowniki παιδεύω, ἵστημι (w znaczeniu postawiłem) - indicativus aoristi I activi / medii - infinitivus aoristi I activi / medii - participium aoristi I activi / medii - imperativus aoristi I activi / medii	51
26	Εικοστὸν ἕκτον μάθημα Πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Wszystko jest możliwe dla wierzącego. <i>Mk 9, 23</i> - czasownik λείπω - indicativus aoristi II (tematyczny) activi / medii - infinitivus aoristi II (tematyczny) activi / medii - participium aoristi II (tematyczny) activi / medii - imperativus aoristi II (tematyczny) activi / medii	65

27	Εικοστὸν ἑβδομον μάθημα Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρὸς σε ἐπὶ τὰ ὕδατα. Panie, jeśli to Ty jesteś, każ mi przyjść do siebie po wodzie. <i>Mt 14, 28</i> - czasowniki γινώσκω, ἵστημι (w znaczeniu stanąłem) - indicativus aoristi (pierwiastkowy) activi - infinitivus aoristi (pierwiastkowy) activi - participium aoristi (pierwiastkowy) activi - imperativus aoristi (pierwiastkowy) activi	77
28	Εικοστὸν ὄγδοον μάθημα Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. Nikt nie może dwom panom służyć. <i>Mt 6, 24</i> - czasowniki τίθημι, δίδωμι, ἀφίημι - indicativus aoristi activi / medii - infinitivus aoristi activi / medii - participium aoristi activi / medii	85
	Nazwy geograficzne	96
	Słownik	100
CZĘŚĆ PIĄTA		
LEKCJA	TEMAT	STRONA
29	Εικοστὸν ἑνατον μάθημα Ὁ ἔχων ὅτα ἀκουέτω. Kto ma uszy, niechaj słucha. <i>Mt 13, 9</i> - indicativus aoristi passivi - infinitivus aoristi passivi - participium aoristi passivi - imperativus aoristi passivi - znaczenie infinitivu w zdaniach - gatunki literackie	111

30	Τριακοστὸν μάθημα Ἐὰν δε τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Jeśli tedy sól zwietrzeje, czymże ją nasolą? <i>Mt 5, 13</i> - indicativus futuri passivi - infinitivus futuri passivi - participium futuri passivi - coniunctivus praesentis activi / medii et passivi - coniunctivus aoristi activi / medii / passivi - coniunctivus hortativus - coniunctivus prohibitivus - modus eventualis - gatunki literackie - środki stylistyczne	123
31	Τριακοστὸν πρῶτον μάθημα Ἀμὴν λέγω ὑμῖν οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Zaprawdę powiadam wam, nie znam was. <i>Mt 25, 12</i> - indicativus perfecti activi / medii et passivi - participium perfecti activi / medii et passivi - perfectum pierwiastkowe οἶδα - indicativus perfecti activi - infinitivus perfecti activi - imperativus perfecti activi - participium perfecti activi - coniunctivus perfecti activi - symbole	135
32	Τριακοστὸν δεύτερον μάθημα Ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Tak będą ostatni pierwszymi, a pierwsi ostatnimi. <i>Mt 20, 16</i> - czasownik ἵστημι - słowa zaklasyfikowane według rdzenia στα - indicativus perfecti activi - infinitivus perfecti activi - participium perfecti activi - budowa i znaczenie plusquamperfectum	151

33	Τριακοστὸν τρίτον μάθημα Ἴδοὺ ὁ ἄνθρωπος. Oto człowiek. <i>J 19, 5</i> - znaczenie słowa Pretorium w Nowym Testamencie - funkcje zdań celowych, czasowych - zdania pytajne niezależne	161
34	Τριακοστὸν τέταρτον μάθημα Καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, [...] I jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak musi być wywyższony Syn Człowieczy. <i>J 3, 14-15</i> - budowa i znaczenie optativus - optativus praesentis activi / medii et passivi - gatunki literackie	173
35	Τριακοστὸν πέμπτον μάθημα Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Bądź wola twoja. <i>Mt 6, 10</i> - czasowniki δίδωμι, ἵημι - imperativus aoristi activi / medii - coniunctivus aoristi activi / medii - gatunki literackie	183
	Σλόvνικ	195
	Tabele gramatyczne	205

KSIĘGI NOWEGO TESTAMENTU

Mt	– Ewangelia według św. Mateusza
Mk	– Ewangelia według św. Marka
Łk	– Ewangelia według św. Łukasza
J	– Ewangelia według św. Jana

Dz	– księga Dziejów Apostolskich
----	-------------------------------

Listy św. Pawła Apostoła

Rz	– do Rzymian
1 Kor	– pierwszy do Koryntian
2 Kor	– drugi do Koryntian
Ga	– do Galatów
Ef	– do Efezjan
Flp	– do Filipian
Kol	– do Kolosan
1 Tes	– pierwszy do Tesaloniczan
2 Tes	– drugi do Tesaloniczan
1 Tm	– pierwszy do Tymoteusza
2 Tm	– drugi do Tymoteusza
Tt	– do Tytusa
Flm	– do Filemona
Hbr	– do Hebrajczyków

Jk	– list św. Jakuba Apostoła
1 P	– pierwszy list św. Piotra Apostoła
2 P	– drugi list św. Piotra Apostoła
1 J	– pierwszy list św. Jana Apostoła
2 J	– drugi list św. Jana Apostoła
3 J	– trzeci list św. Jana Apostoła
Jud	– list św. Judy Apostoła

Ap	– księga Apokalipsy, czyli Objawienie św. Jana
----	---

SKRÓTY ZASTOSOWANE W PODRĘCZNIKU

NT	– Nowy Testament
----	------------------

Nom.	– nominativus
Gen.	– genetivus
Dat.	– dativus
Acc.	– accusativus
Voc.	– vocativus

Sg.	– singularis
Pl.	– pluralis

Masc.	– masculinum
Fem.	– femininum
Neut.	– neutrum

praes.	– praesens
fut.	– futurum
aor.	– aoristus
perf.	– perfectum
imperf.	– imperfectum
ind.	– indicativus
con.	– coniunctivus
imper.	– imperativus
opt.	– optativus
part.	– participium
inf.	– infinitivus
act.	– activum
med.	– medium
pass.	– passivum
adv.	– adverbium

ACI	– Accusativus cum Infinitivo
-----	------------------------------

zd.	– zdanie
os.	– osoba
pol.	– język polski

KONIUGACJA – odmiana czasownika przez osoby, czasy, tryby, strony, liczby, aspekty i inne kategorie gramatyczne.

CZASY GŁÓWNE:

Praesens – czas teraźniejszy, czynność trwająca

Futurum – czas przyszły

Perfectum – czas teraźniejszy dokonany. Wyraża stan obecny będący wynikiem czynności przeszłej dokonanej. Często perfectum znaczeniowo zbliża się do praesens.

CZASY HISTORYCZNE:

Imperfectum – czas przeszły niedokonany

Aoristus/Aoryst – czas przeszły dokonany, czynność zakończona, która rozpoczęła się, trwała i uległa zakończeniu.

Plusquamperfectum – oznacza stan przeszły będący wynikiem uprzedniej czynności.

TRYBY:

Indicativus – tryb oznajmujący

Imperativus – tryb rozkazujący

Optativus – tryb życzący

Coniunctivus – tryb łączący

Coniunctivus hortativus – wyraża wezwanie, zachętę.

Coniunctivus prohibitivus – wyraża zakaz.

Występuje w 2 i 3 osobie singularis w aoryście i bardzo rzadko w praesens.

STRONY:

Activum – strona czynna w odmianie czasownika

Medium – strona medialno-zwrotna w odmianie czasownika.

Strona medialna wyraża czynność zwracającą się do podmiotu bezpośrednio tj. jako dopełnienia bliższego, z Acc. np. myję się lub pośrednio, tj. jako dopełnienia dalszego: myję sobie. Strona medialna jest charakterystyczna dla greki, czasami rozumiana jest jako strona zwrotna, ale jest to tylko jedna z możliwości.

Passivum – strona bierna w odmianie czasownika

LICZBY:

Singularis – liczba pojedyncza

Pluralis – liczba mnoga

Przykłady:

Indicativus praesentis activi – tryb oznajmujący czasu teraźniejszego strony czynnej

Indicativus praesentis medii et passivi – tryb oznajmujący czasu teraźniejszego strony medialno-zwrotnej i biernej

FORMY NIEOSOBOWE:

Infinitivus – forma nieokreślona – bezokolicznik

Infinitivus praesentis nie wyraża czasu, lecz rodzaj czynności – trwającą bądź niedokonaną

Participium – imiesłów – przymiotnik odczasownikowy. Tworzy się od czasownika. Odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.

Participium praesentis wyraża czynność trwającą, czyli równoczesną do czynności wyrażonej orzeczeniem.

Participium praesentis activi – imiesłów współczesny

Participium praesentis medii – imiesłów przymiotnikowy

Participium aoristi – imiesłów uprzedni

DEKLINACJA – odmiana wyrazu przez przypadki, liczby i rodzaje.
W języku greckim deklinacji podlegają rodzajniki, rzeczowniki, przymiotniki, zaimki, liczebniki oraz imiesłowy.

PRZYPADKI:

Nominativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego mianownika

Genetivus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego dopełniacza

Dativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego celownika, narzędnika i miejscownika

Accusativus – przypadek deklinacji łacińskiej odpowiednik polskiego biernika

Vocativus – przypadek deklinacji łacińskiej, odpowiednik polskiego wołacza

STOPNIOWANIE PRZYMOTNIKÓW I PRZYSŁÓWKÓW:

Gradus positivus – stopień równy

Gradus comparativus – stopień wyższy

Gradus superlativus – stopień najwyższy

RODZAJE:

Masculinum – rodzaj męski

Femininum – rodzaj żeński

Neutrum – rodzaj nijaki

SKŁADNIA:

Składnia Accusativus cum Infinitivo (ACI) – konstrukcja ta składa się z rzeczownika (lub równoważnej mu części mowy) w Accusativie oraz z infinitivu i zależy od czasownika nadrzędnego. Na język polski tłumaczymy ją zazwyczaj przez zdanie dopełnieniowe, przy czym Accusativus staje się podmiotem, a infinitivus orzeczeniem.

Genetivus absolutus – jest konstrukcją niezależną. W gramatyce polskiej nie występuje taka składnia, dlatego wymaga wyjaśnienia. Przekład tej składni musi być opisowy. Składa się z rzeczownika lub zaimka w Genetivie z uzgodnionym z nim co do liczby i rodzaju participium. Przy tłumaczeniu tej składni Genetivus rzeczownika staje się podmiotem w zdaniu podrzędnym, a participium w Genetivie nadajemy formę osobową jako orzeczeniu. Zmieniając w polskim przekładzie participium na formę osobową, dostosowuje się czas, w którym występuje składnia, do czasu zdania nadrzędnego. *Λαλούντων δὲ αὐτῶν. Dz 4, 1* Kiedy mówili zaś oni (do ludu).

Genetivus comparationis (porównania) to składnia, która łączy Genetivus rzeczownika/zaimka z przymiotnikiem w stopniu wyższym. W przekładzie na język polski dodawany jest spójnik *niż* lub przymimek *od* w celu porównania.

Dativus Possessoris – oznacza osobę (osoby), która ma coś lub dla której coś istnieje, lub staje się. Występuje m.in. przy słowach pochodzących od czasownika εἶμι. W składni dativus possessoris czasownik εἶμι przyjmuje znaczenie *mam*, a rzeczownik występujący w Dativie staje się podmiotem zdania, pozostała część zdania jest dopełnieniem. *Ὁ νοῦς τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν.* (Człowiek ma umysł)

Genetivus partitivus – oznacza całość, której część wyraża rzeczownik nadrzędny.

Genetivus obiectivus – oznacza osobę lub rzecz, na którą przechodzi czynność wyrażona rzeczownikiem nadrzędnym.

Genetivus subiectivus – oznacza podmiot, od którego wychodzi czynność wyrażona rzeczownikiem nadrzędnym.

Modus eventualis – jest to okres warunkowy rzeczywisty dla przyszłości. Spójnik *ἐάν* rozpoczyna zdanie w poprzedniku, orzeczenie występuje w coniunctivie aoristi. W następniku orzeczenie występuje w indicativie futuri.

INNE:

Augmentum – powiększenie. Stały element czasów historycznych Imperfectum, aorystu, plusquamperfectum w trybie oznajmującym). Augment zrosł się z formami czasownikowymi w całość jako przedrostek werbalny dla przeszłości. Rola augmentu polega na silniejszym znaczeniu czasów przeszłych w indicativie w opozycji do czasów głównych. Istnieją dwa rodzaje augmentu. Czasowniki, których temat zaczyna się od spółgłoski, przybierają tzw. augment zgłoskowy (augmentum syllabicum) w formie -ε dodawanego przed tematem. Czasowniki, których temat zaczyna się od samogłoski, przybierają tzw. augment iloczynowy (augmentum temporale) w formie wzdłużenia samogłoski rozpoczynającej temat czasownika.

Verba deponentia – są to czasowniki, które tworzą tylko formy medialno-passywne, a mają znaczenie czynne lub zwrotne.

Elisio – wyrzutnia. Jest zjawiskiem fonetycznym zachodzącym pomiędzy wyrazami. Polega na opuszczeniu końcowej krótkiej samogłoski wyrazu przed początkową samogłoską wyrazu następnego.

Excercitationes – ćwiczenia

Vocabularium – słownik

Reduplikacja – łaciński wyraz *reduplicatio* znaczy podwojenie.

Nota Bene – dosłownie oznacza – zwróć uwagę. Informacje przedstawione pod tym hasłem dotyczą ciekawostek gramatycznych często odnoszących się wyłącznie do dialektu koivḗ.

Memento – dosłownie oznacza – zapamiętaj. Informacje przedstawione pod tym hasłem dotyczą zagadnień gramatycznych koniecznych do zapamiętania w celu zrozumienia dalszej części materiału.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

Nestle E., Aland K., *Novum Testamentum Graece et Latine*, 26 Aufl. Stuttgart 1984;
Schmoller A., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, 8 Aufl. Stuttgart 1989;
Schmoller O., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, 4 Aufl. Gütersloh 1913.

Słowniki i encyklopedie:

Abramowiczówna Z., *Słownik grecko-polski* T. 1-4. Warszawa 1958-1965;
Dąbrowski E., *Podręczna encyklopedia biblijna* T. 1-2. Poznań 1960;
Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J., *Słownik terminów literackich*, Wydanie piąte, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo Wrocław 2008;
Langkammer H., *Mały słownik biblijny*, 4 wyd. Wrocław 1993;
Leon-Dufour X., przekład i opracowanie polskie K. Romaniuk, *Słownik Nowego Testamentu*, 4 wyd. Poznań 1998;
Popowski R., *Wielki słownik grecko-polski*, wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych. Warszawa 1997;
Węclewski Z., *Słownik grecko-polski*, 5 wyd. Warszawa 1905.

Materiały dydaktyczne:

Bardski K., *Ἡ κοινὴ διάλεκτος*, Język grecki Nowego Testamentu. Warszawa 1999;
Borowska M., *Μορφολογία*, Książka do nauki języka starogreckiego. Warszawa 2007;
Browne D. R., *Paradigms and Principal Parts For The Greek New Testament*. London 1987;
Colwell E. C. and Tune E. W., *A Beginner's Reader-Grammar For New Testament*. New York 1965;
Jonczyk W., *Wprowadzenie do języka greckiego Nowego Testamentu*. Kraków 2014;
Jurewicz O., *Gramatyka historyczna języka greckiego*. Warszawa 1992;
Kalinkowski S., *Ἑλληνιστὶ εἰδέναι* Język grecki. Podręcznik dla studentów teologii. Warszawa 2012;
Metzger B. M., *Lexical Aids For Students Of New Testament Greek*. New Jersey 1971;
Mikuła M., *Ἑλληνιστὶ γινώσκεις*; Podręcznik do nauki greki chrześcijańskiej. Warszawa 2013;
Nowicki P., *Greczyzna biblijna. Wprowadzenie*. Warszawa 1967;
Rosłon J.W.L., *Gramatyka języka greckiego oparta na tekstach Starego a zwłaszcza Nowego Testamentu dla studentów biblistyki i nauk pokrewnych*. Warszawa 1990;
Szamocki G., *Greka Nowego Testamentu*. Pelplin 2004.

**PRZYJĘTE NAZWY POLSKICH PRZEKŁADÓW NOWEGO
TESTAMENTU:**

Tysiąclatka - *Biblia Tysiąclecia*, Wydanie czwarte, Wydawnictwo Pallottinum,
Poznań - Warszawa 1989;

Biblia Warszawska - *Biblia*, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1996;

Przekład ks. Eugeniusza Dąbrowskiego - Dąbrowski E., *Ewangelie*

i Dzieje Apostolskie, Wydanie czwarte, Księgarnia św. Wojciecha

Poznań - Warszawa - Lublin 1970;

Przekład ks. Seweryna Kowalskiego - Kowalski S., *Pismo Święte Nowego*

Testamentu, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1987;

Przekład interlinearny- Popowski R., Wojciechowski M., *Grecko-polski Nowy*

Testament. Wydanie interlinearne z kluczem gramatycznym, z kodami Stronga

i Popowskiego oraz pełną transliteracją greckiego tekstu. Warszawa 2014.

CZĘŚĆ IV

Εἰκοστὸν δεύτερον μάθημα

Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

Każdy bowiem, kto się wywyższa,
będzie poniżony, a kto się poniża, będzie
wywyższony.

Łk 14, 11

22